

SLOVENSKI UČITELJ.

Glasilo
krščansko mislečih

učiteljev
in vzgojiteljev.

VERI, VZGOJI, PODOBU.

Letnik I.

V Ljubljani 1. marca 1900.

Št. 5.

Mladi in stari.

Skoraj čez noč se je pojavila med slovenskim učiteljstvom nova struja, ki si zaradi živahnosti v razširjanju svojih nazorov in smeje predrznosti pri kritikovanju obstoječih razmer nadeva priimek „stranka mladih ali jungovcev“. Zadnje ime je nemško in že s tem se naznanja, da je tuje blago, ki se razprodaja pod jungovskim imenom. — Gibanje se je pričelo na Dunaju pred petimi leti, ko je krščansko-socijalna stranka konec storila liberalnemu gospodstvu. Tedaj se je tudi med učiteljstvom dunajskega mesta vršila ločitev. En del izmed njih se je v zavesti svoje vzgojiteljske dolžnosti postavil na stran ljudstva in se organizoval v krščanskih učiteljskih društvih, drugi se je vrgel socijalni demokraciji v naročje. Ker za liberalne fraze nikdo ni več dal niti počenega groša, treba je bilo izpremeniti firmo, da se pod novim imenom zopet pridobi izgubljeni kredit. — Stranka „mladih“ je stopila v boj s tisto brezobzirno uničujočo in nesramno-predržno kritiko razmer in oseb, s tisto strastno in vstrajno agitacijo, ki je pristen znak socijalne demokracije. Treba pregledati le *eno številko* njihovega osrednjega glasila „*Freie Lehrerstimme*“ ali mesečne priloge „*Der Radicale*“, da se mora vsak pošten človek zgroziti nad lopovskim pisarjenjem, ki vsaki avtoriteti, vsakemu verskemu čustvu in vsaki dostojnosti bije v obraz. Čez vse, kar je človeku drago in sveto, se tu razliva smrdljiva gnojnica nesramne kritike, vse, kar je vzvišenega, se tira v blato, vsaka beseda o verskih in narodnih svetinjah se sprejema z blaznim krohotom zasmehovanja.

Človek bi mislil, da bode učiteljstvo, ki se vendar prišteva k razumništvu, ki je na učiteljskih dobivalo višjo izobrazbo, nepristopno tistim demokraškimi frazami in predsodkom, katerim se daje voditi tovarniški delavec. Toda dejanski dogodki nas o tem drugače poučujejo. Socijalno-demokraško seme je padlo na rodovitna tla. „Freie Lehrerstimme“ zamore po štiriletni agitaciji samozavestno naznanjati svetu, da ima samo na Dunaju 1200 učiteljev in učiteljic zbranih pod svojo zastavo. Dunajski „Central-Lehrerverein“ je popolnoma v njihovih rokah. — Iz glavnega mesta pa se agitacija širi po kronovinah. Tudi skupni shod vseh avstrijskih učiteljev, ki se je vršil 1. novembra minolega leta na Dunaju, je bil uspeh agitacije „mladih“. — Kje tiči vzrok za tolike uspehe, danes ne bomo raziskovali, a eno bridko resnico, ki strašno osvetljuje naše šolske razmere, moramo tu pribiti: *Krščanski stariši so prisiljeni takim učiteljem svoje otroke izročiti v vsgojo in poučevanje.* Kakšni bodo uspehi, si lahko mislimo. — Tudi na Slovenskem imamo že jungovsko gibanje. V nekaterih tednih je število njihovih privržencev naraslo na 144 in brez dvoma se bode še pomnožilo, saj tudi „Učit. Tovariš“ priporoča naprednim učiteljem lista „Freie Lehrerstimme“ in „Der Radicale“ v proučevanje, ker se bojujeta za „svobodno šolo“.

Zadnje dni je osrednje vodstvo jungovske stranke na Dunaju zopet razpošiljalo tiskana vabila za pristop, na katerih so bile hkrati označene glavne točke njenega programa. Ker je med učitelji še mnogo takih, ki se dajo preslepiti puhlici, „da se gré le za stanovske koristi učiteljskega stanu“, hočemo jungovski program natančneje ogledati, da spoznamo njegovo bistvo.

Program se deli v *kritični* in *načelni del*, kateremu so pridejane še „posebne sahteve“. V *kritičnem delu* se povdarja, da „vednost v sedanjih razmerah ni vsem pristopna“, „da morejo le bogatini svojim otrokom preskrbeti vzgojo, ki je primerna njihovim zmožnostim, dočim morajo talenti siromakov zamreti“. S tistim enostranskim pretiravanjem, ki je lastno vsem socijalističkim kritikom, se rišejo razmere črno in obupno.

A kaj je istiniti vzrok, da se jim položaj zdi neznošen, nam pové naslednji stavek: „Učiteljem manjka potrebne svobode, da bi mogli svoje učence vzgojiti v ljudi brez predsodkov. Vlada in merodajna konfesija jih namreč silita, da morajo mladini vcepljati posebne moralne, verske in politiške nazore, ki so sicer v različnih deželah različni, a povsod v interesu vladajočih imovitih stanov.“ — Tu je jasno izraženo, da je verski pouk, kolikor ga je še ostalo po avstrijskih šolah, tisto neznošno breme, ki ovira jungovskim učiteljem svobodno gibanje. Brez „predsodkov“, to je brez vere se mora mladina vzgajati, potem bode pripravna za demokraške nazore! — S kritičnim razmotrivanjem se popolnoma zlagajo njihova *načela* za pouk in vzgojo. „Družba mora zabraniti, da bi omika in vednost postale monopol kake posamezne skupine ljudi, bodisi že kakega naroda, konfesije ali stranke, mora skrbeti, da je zadosti šol in vzgojevališč na razpolago in da je učiteljstvo neodvisno od strank in konfesij.“ S temi besedami se oznanjuje boj vsem verskim in narodnim šolam. Samo demokraška družba jih smé ustanavljati, oznanjevati v njih svoj socijalistiški evangelij in otroke vzgajati za

svoje pristaše, vsako drugo gibanje se kruto zatre. Stariši naj so celo po postavi prisiljeni, „da najmanj osem let“ pošiljajo otroke v to brezversko šolo in jih kot žrtve polagajo na oltar socijalne demokracije. In to se zahteva v imenu *svobode*, katero oznanujejo jungovski preroki! Med *posebnimi zahtevami* je navedena: popolna ločitev cerkve in šole, dosledno z ravnokar postavljenimi načeli. Zahteva se tudi oskrbovanje revnih otrok, volitev šolskih oblasti na podlagi občne, jednake, direktne in tajne volivne pravice i. dr.

Iz vsega programa, ki določno in neprikrito izraža svoja načela, je lahko razvideti, da je glavna ost obrnjena proti *verskemu vplivu na šolski pouk*. Socijalna demokracija mladi naraščaj zase reklamuje. Vprašali bi jo le, s kakšno pravico? Z jungovskim gibanjem se je tudi pri nas začela izvrševati ona točka socijalističnega programa, katero je Liebknecht izrazil na kongresu v Halle, rekoč: „Treba je šolo mobilizovati zoper cerkev in učitelje zoper farje.“ Za vzgled je postavil francozko republiko, ki se bojuje zoper cerkev s pomočjo brezverske šole, kjer imenujejo učitelje „anticure“ (proti-župnik) in kjer je že l. 1848. vskliknil znani Thiers: „Štirideset tisoč učiteljev imamo na Francozskem, to se pravi štirideset tisoč oznanovalcev brezverstva, materijalizma in socijalizma.“

Na to stališče bi radi spravili tudi naše učiteljstvo „jungovci“. Ali se jim bode posrečilo? Upamo, da je vendar še toliko dobrega duha v njem, da se ne bode prodajalo brezdomovinski in brezverski socijalni demokraciji za judeževe groše. *A vendar je treba nasproti demokrački agitaciji trdne krščanske organizacije.*

Na Kranjskem „mladi“ doslej še niso javno nastopili s svojimi zahtevami. Tu so merodajni še zavezini voditelji, ki so se liberalnim prvakom obesili na vrat. Akoravno jih hvalijo, da so „mladi i to baš krasni ljudi“, so vendar vsaj po svojih nazorih zastareli. Drugod so liberalno frazerstvo in polovičarstvo že zavrgli, pri nas je še v polnem cvetu. Vendar moramo pribiti dejstvo, da *se je tudi naše učiteljstvo deloma dalo najeti od liberalne stranke za boj proti cerkvi*. Torej ista smer, akoravno drugačna taktika.

In v rokah takih strank, to moramo zopet in zopet ponavljati, v takih rokah je verskonravna vzgoja naše mladine!

Učiteljica in javnost.

3. Liberalke.

Za odkritimi zastopnicami najhujše in najradikalnejše ženske emancipacije moramo se baviti sedaj tudi z *liberalizmom* v ženskem vprašanju. Dasi izvirajo one skrajne in protinaravne težnje same iz liberalizma, vendar ga omenjamo sedaj na tem mestu — v sredi — ker je neodločen, hinavski in hoče ugajati na vse strani, pa povsod vse pokvari, kjer se pokaže. Liberalizem se hlina vsem slabim človeškim nagonom, a ne odkrito,

ampak jih pokaže najprej v sijajni luči napredka, omike, svobode in čiste človečnosti, potem pa, ko je zmedel razum z bliščečimi frazami in človeško voljo potegnil v sužnost čutnosti, noče biti kriv ničesar, ampak nravno propalost še izgovarja in nam skuša dokazati, da je njegova omika najvišja in najblažja.

O liberalkah je grof Tolstoj v nekem znanem romanu izrekel jako ostro sodbo. „Če pomislimo“, pravi stari, toliko občudovani Tolstoj, „kako se vzgajajo naše dame, ne moremo se čuditi, da so naši družabni krogi tako izprijeni. Ravno nasprotno, čuditi se moramo, da ni še slabše. Pomislite le: od najzgodnejše mladosti poznajo le lišp, kinčanje života, lepotičje, vabljivo kretanje, ples, glasbo, pesmi, romane, gledišče in koncerte, pri tem pa so fizično nedelavne, svoje telo nezmerno negujejo in uživajo sladko, mastno hrano.“ V nemškem državnem zboru je dne 6. svečana l. 1893. tudi socijalist Bebel med raznimi napačnimi trditvami o ženskah izrekel prav resnično besedo: „V gospodujočih (liberalnih) slojih družinsko življenje vedno bolj razdira in razjeda hlepenje po čutnem užitku, ki vedno bolj prevladuje; med proletarijatom pa se nenravnost razširja zato, ker sta mož in žena ves dan v delu po tovarnah in za otroke ne moreta skrbeti.“

Ne da bi bili mi pristaši Tolstega ali Bebelna, vendar priznamo, da sta o ženskem liberalizmu izrekla resnično sodbo. Opazovala sta liberalno vzgojo le po njenih učinkih, a mi moramo premisliti to vzgojo natančneje v njenih načelih.

Liberalke so napojene z onimi vodenimi frazami, katere dan na dan liberalno časopisje daje svojim narazsodnim bravcem. Naglaša se le vedno izobraženost in omika, a kakšna naj bo ta izobraženost, o tem se premalo premišljuje. Navadno se sodi, da naj deva vé za navadne fraze, s katerimi se more v družbi ponašati in jih s finim akcentom izrekati. Njeno govorjenje naj vzbuja pozornost in občudovanje pri čaju in kavi, na zofi sedeč in puhajoč cigarete naj v izbranih izrazih, če le mogoče francosko, govori v jedni sapi o estetiki, filozofiji, literaturi, zgodovini, astronomiji in oftalmologiji. In to veleizobraženo parliranje se slednjič navadno končuje s traktatom o — toaleti. Slišali smo iz nežnih ust že zaničljive opazke o „jezuitizmu“, kakoršne tvorijo časnikarji, ki o velikanskem kulturnem delu jezuitskega reda nimajo pojma. Nad „klerikalizmom“ se zgražajo take liberalke, pa ne vedó, da se pod tem imenom napadajo ravno oni nauki katoliške cerkve, ki so povzdignili ženo iz suženjstva in branijo njeno nravno dostojanstvo. „Nazadnjaštvo“, „napredek“, „narodnost“ se premlevajo tje vendan brez razsodnosti, brez uma in kritike. Kot vzor napredka in razumnosti pa se častijo one, ki znajo kolesariti in igrati „lawn tennis“. Liberalke so navadno slabe soproge in še slabše matere, pa vendar se jim že v najzgodnejši mladosti vcepljuje grozen strah pred „staro devico“. No, za tiste „stare device“, katerih obligatno spremstvo so psički in mačke in kateri poleg kanarčka in kave ne poznajo več višje zabave, se tudi mi ne ogrevamo, a to se nam pa vendar zdi, da tičí v tem zaničevanju „devišstva“ precej onih nazorov, katere je tako ostro ožigosal grof Tolstoj. Ravno liberalke, ki po svoji vzgoji in

po svojih nazorih ne morejo biti dobre, požrtvovalne soproge, se naj pripravijo na to, da bodo — stare device. Moški so že taki: za kratek čas so jim liberalke že ljubše, za zakon pa ne! Bodi mož še tako liberalen, naj so njegovi politični nazori radikalni do besnosti — vendar doma si želi imeti dobro, pobožno krščansko soprogo. Mogli bi iz svoje bližine navesti slučaje, da so možje divji nasprotniki cerkve, a vendar rajši vidijo, da gre žena v cerkev, nego pa, recimo, v družbo njihovih tovarišev . . .

V liberalni vzgoji tičî res velika nedoslednost. Deklice se vzgajajo za vse drugo bolj, nego za dobre matere, in vendar jim pred očmi kot cilj življenja vedno pleše lepa fata morgana — „dobra partija“. Nihče ne trpi zaradi tega protislovja več, nego deklice same. Glavica jim je polna čudnih mislij in željâ, ki so jih zajele iz romanov. Koprneč pričakujejo onega viteza, ki jih bo rešil iz spon domače hiše in jim odprl vrata v večno pomlad, v rajsko srečo, v vživanje brez konca in kraja. Mlada domišljija jim je strastno razvnetâ po romanopiscih, ki znajo uporabljati vsa sredstva rafinirane čutnosti, da si zagotovê naklonjenost „občinstva“. Ta domišljija pa jim kaže svet ves drugačen, nego je, in zato jim pri vstopu v življenje manjka vsake razsodnosti. Življenje jih zmodri mnogokrat pozneje, a prepozno.

Veliko se govori in piše dandanes o izobrazbi žene. Študirane ženske bodo baje slekle vso žensko omejenost, izgubile bodo vse, kar jih loči od moškega, in ostalo jim bo le čisto človečanstvo, neka potencirana dušna in telesna moč. Mi smo odločni pristaši omike in izobrazbe, a naglašati moramo vedno, da bodi ta omika soglasna s poklicem, za katerega se vzgojuje, in primerna učencu ali učenki. Liberalizem pa frazi „omika“ na ljubo uganja čudne burke z mladino. V šaljivih listih je že navaden predmet smeha na pol izobražena brbljajoča liberalka, katere izobrazbo je pisateljica Maximiliane Cordès označila z besedo „litterarisch-ästhetisierende Limonadenbildung“. Zelo se proslavlja danes vseučiliški študij ženske mladine. Mi nismo proti njemu, kakor bomo še natančneje razložili ob priložnosti, ampak naglašati moramo že sedaj, da ona omika ni prava, ki žensko pahne na polzko pot vseučiliškega življenja brez nravnih opor in brez gotovega smotra. Pred seboj imamo spis Schweiger-Lerchenfeldov o ženskem življenju. Ta mož nima krščanskih nazorov, ampak stoji tudi ves pod uplivom liberalne fraze. Vendar o ruskih študentkah ali dijačkah, katere neki ljudje pri nas stavijo izobraženemu ženstvu v vzgled, se je izrekel jako nepovoljno. „Najbolj emancipiran ženski rod v Rusiji“, pravi ta pisatelj, „so študentke, katerih število je l. 1871. že znašalo 600 (sedaj jih je mnogo več). To so same lahkožive, predrzne damice, katere s svojimi moškimi kolegi na univerzi pridno čas ubijajo. Z dijaki se vlačijo po kavarnah in ob kadečih se smotkah prešetavajo politična in nepolitična vprašanja. Te dijačke so na tako slabem glasu, kakor je sploh za žensko mogoče. In vendar so skoraj brez izjeme hčere boljših rodbin. Sploh so pa stariši sami krivi nravne propalosti teh dijačk. Zakaj jih pa pošiljajo na univerzo v Petrograd?“¹⁾

¹⁾ Schweiger-Lerchenfeld: Das Frauenleben der Erde. Str. 584.

Izobrazba sama na sebi je velika dobrota. Katoliška cerkev je v svojih zavodih tudi žene že povzdignila na vrhunec časovne izobrazbe, a tako izobrazevanje brez čednosti, brez nravnosti in brez smotra pač ne pomnožuje ženske sreče. Če postane jedna dijačka doktorica, se zažene slavospev po vseh listih, pri tem se pa ne pove, koliko njenih kolegij je končalo v sramoti in boleznih svojo „karijero“.

A narastel nam je spis skoro čez mero. Prihodnjič nadaljujemo razgled ženskega gibanja. λ

Nekaj misli o risanju.

Poduk v risanju je bil še-le v zadnjem času splošno vpeljan v ljudske šole. Dolgo časa se je mislilo, da je za ta poduk treba posebne nadarjenosti, in kdor nima te, se bo brezvspešno vbijal s tem predmetom. Toda temu nikakor ni tako. Vsak otrok ima že prirojen dar in veselje do risanja in dospe, kakor pri drugih predmetih, tako tudi v tem do večje ali manjše spretnosti. Kakor ne postane vsak pesnik in pisatelj, kdor se uči jezika, in ne naravoslovec, kdor se uči naravoslovja itd., tako tudi ne postane vsak umetnik-slikar, kdor se uči risanja. Radi tega pa še nikakor ne smemo zavreči risarskega poduka, kakor iz enakih vzrokov ne zmetujemo jezikovnega nauka, naravoslovja, računstva itd.; temuč treba je tudi na ta predmet obračati mnogo pozornosti. — Risanje blaži v učencu estetiški čut, bistri mu oko, vadi roko itd. Posebne važnosti pa je risanje tudi za poznejše življenje, osobito za bodočega obrtnika. Zato bodi vestnemu učitelju tudi pri tem predmetu resna skrb, da doseže smoter, kakor ga zahtevajo učni načrti, kakor ga zahteva praktično življenje, za katero mora ravno ljudska šola pripravljati svoje učence. Ni dovolj, da se učenci navadijo le mehansko s šolske table prerisati nekaj črt, znabiti tudi kake bolj sestavljene risbe; temuč morajo si tudi za življenje kaj pridobiti. In o tem, kako bi se ta smoter laglje dosegel, sem se namenil izpregovoriti nekaj besed. Sicer bi se dalo o tem predmetu mnogo pisati, a tesni prostor, ki mi je odkazan, sili me, da podam le nekatere najvažnejše misli.

Učni načrt za risanje zahteva: „Učenci naj se usposobijo, da prav umevajo geometrijske oblike. Vadi naj se mera na oči in zmožnost narisavanja (Darstellungsvermögen) jednostavnih stvari, kakeršne vidijo v življenju. Poznajo naj najvažnejša geometrijska telesa in njih omejitev.“

Prvi stavek zahteva toraj, naj se učenec usposobi, da prav razume, in kar mogoče, vsestransko spoznava razne geometrijske oblike. Ta ali oni mi bo morda ugovarjal, češ da je to naloga oblikoslovja, in naloga višjih oddelkov ljudske šole, a temu ni tako. Že na nižjih stopinjah ljudske šole je mogoče mnogo tega doseči. Že pri prvih vajah risanja se mora staviti temelj temu znanju.

Da dokažem resničnost svoje trditve, naj dostavim sledeče: Najbolj uporabljavana metoda risanja v ljudski šoli je ona, po kateri učitelj riše na šolsko tablo in učenci rišejo isto v svoje zvezke. To je pač lahka metoda,

a vesten učitelj si nikakor ne sme preveč olajševati pouka. Ni dovolj, ako učitelj le molče riše, ali celó risbo napravi pred uro ob odsotnosti učencev. Učitelj mora v navzočnosti učencev delati polagoma črto za črto, da mu vsi učenci lahko sledé in vsako črto sproti v svoje zvezke začrtavajo. In prav tu se ponuja učitelju najlepša prilika, da seznaní učence polagoma z raznimi geometrijskimi oblikami. Učitelj naj vse črte, kote in like, katere otroci rišejo, imenuje s pravimi imeni in prav tako naj zahteva od učencev, da jih znajo tudi sami imenovati. Ako je otrok napravil črto, in če se mu je še posrečilo, da je napravil res lepo ravno črto, koliko je njegovo veselje! Še bolj se bode radoval, ako zna svoje delo tudi prav imenovati. Zato ne bodimo neusmiljeni in ne trpinčimo otrok s samim mehanskim prerisavanjem razšolsko tablo, temuč navajajmo tudi učence, da bodo znali imenovati vsak lik s pravim imenom, ker to otroku ne napravlja prav nikakih težav. Otrok marveč tega tudi sam želi. Ko pride domov, veselo pripoveduje, kaj je v šoli delal in imenuje risbe, ako ne vé pravega imena, s svojimi imeni, naj si bodo že prava ali ne. Da pa ne bo treba otrokom si imen izmišljovati, imenujmo jim raje sami vse, karkoli rišejo, in to ne le na višji stopinji, temuč na vseh stopinjah. Na ta način bodemo gotovo usposobili učence, da bodo razumevali geometrijske oblike in položili bodemo trden temelj poznejšemu poduku v oblikoslovju.

Učni načrt pravi dalje: „Vadi naj se mera na oči in zmožnost narisavanja jednostavnih stvari, kakeršne vidijo v življenju“. Iz teh besed sledi, da mora risanje delovati na to, da se otroku vadi oko v merjenju, ter da postane zmožen samostojno narisavati jednostavne stvari. In tu se mi je v prvi vrsti dotakniti že večkrat obravnavanega vprašanja, kako se doseže lažje ta smoter, ali z risanjem po stigmah ali brez njih? Moje, a ne samo moje, temuč tudi mnogo drugih izkušenih učiteljev mnenje je, da s stigmografičnim risanjem nikdar ne dosežemo tega. Stigme ovirajo učenca v prostem gibanju po risarskem papirju; risanje po stigmah je le mehansko snimanje, pri katerem razum učencev nič ali le prav malo sodeluje, pri katerem se oko in roka le prav neznatno vadita. Zato tudi opazujemo, da so otroci, ki so se po jedno, dve in tudi tri leta vadili v risanju po pikah, pozneje pri prostem risanju skoro prav tako okorni, kakor oni, ki še nikoli niso risali. Pri risanju v pikčaste zvezke je namreč smer in dolgost vsake črte kakega lika že določena po pikah in je treba učencu paziti le na to, da potegne črto do prave pike. Ako se pa riše na papir brez pik, mora učenec dobro premisliti, kako bode lik narisal, za vsako črto mora prej z lastnim očesom presoditi na papirju nje smer, začetek in konec; mora z lastnim trudom razdeliti črto na jednake dele itd. S tem se učencevo oko res vadi v merjenju in roka se mu uri v potezanju daljših nepretргanih črt; pridobiva si vedno bolj zmožnost samostojnega tvorjenja. Pa tudi nekateri drugi vzroki so še, ki govorijo za risanje brez stigem. Tako se n. pr. po jednako narazen stojećih pikah mnogi lepi in za vežbanje v risanju zelo primerni liki niti ne dadó narisati in se morajo toraj opustiti. Istotako pri krivočrtnih likih stigme risanja ne le ne pospešujejo, temveč ga večkrat naravnost ovirajo. Zato opu-

stimo stari način risanja po stigmah ter uvedimo povsodi le prostoročno risanje. Mnogim se zdi to sicer popolnoma nemogoče, a je prav lahko izpeljivo, samo dobre volje je treba, katere pa ravno pri tistih učiteljih manjka, ki so odločni nasprotniki prostoročnemu risanju. Istim pa, ki si nikakor ne upajo doseči povoljnih uspehov z izključno prostoročnim risanjem, tistim bi pa svetoval vsaj to-le: Risank s pikami imamo več vrst: take s pikami po 1 cm, po 2 cm in po 4 cm narazen. Rabimo one s pikami po 1 cm narazen kar najbolj mogoče malo, ter preidimo prej ko prej k onimi s pikami po 2 cm in hitro zopet k onimi s pikami po 4 cm narazen. Na ta način se vsaj kar najbolj in najprej mogoče približamo prostoročnemu risanju.

(Konec prihodnjič.)

I. Novak.

To je logika!...

Zgodovina naj malce govori!

V zgodovini beremo n. pr. takole: Že papež *Evgen II.* je izdal l. 826. ukaz, naj se po vseh krajih, kjer količkaj mogoče, ustanove župnijske šole; v teh naj se uči mladina razven veronauka tudi potrebnega branja in pisanja. Papež *Aleksander III.* je l. 1179. to odredbo obnovil ter dostavil, naj se nobenemu količkaj sposobnemu otroku ne odteguje pravica do obiskovanja takih šol. Papeža *Honorij III.* in *Inocencij IV.* sta za ukazala posebe nemškemu duhovništvu, naj podpira šole na Pruskem, da se naučé otroci vsaj najpotrebnejših stvari, to je, branja in pisanja. Papež *Janes XXII.* je bil velik dobrotnik učiteljev in šolskih otrok; papež *Pavel II.* je z veseljem poboljševal dohodke učiteljev i. t. d. „Ustanovitelji vseučilišč so bili papeži“, priznava sam Menzel (*Gesch. d. D. VI.* pg. 82) ter nam našteva Aleksandra III., Gregorija XIII., Honorija IV., Klementa V. in Urbana V. . . .

Človek bi mislil, da so bili ti in še mnogi drugi vladarji sv. cerkve, ki so le-te posnemali, vendarle prijatelji šole, omike in napredka. Toda — kaj še! Ti in vsi 254-teri papeži so bili „klerikalci“, „klerikalci“ pa so sovražniki šole, prosvete, omike. — Sovražniki šole, prosvete in omike so bili torej vsi papeži, naj so storili za šolstvo in vedo, kar so hoteli! . . .

Dalje! Že l. 529. v Orange zbrani škofje so izdali več odredb, ki so se ozirale na ustanovitev šol vsepovsod. Cerkveni zbor v Carjem Gradu 680—681. je storil taisto. Škofa Teodulf v Orleans-u † 797. in Arbyton v Basel-u † 821. sta bila odločna razširjevalca šol. Opat iz Fulde in nadškof moguntinski Hrabanus Maurus je bil ustanovnik nemške ljudske šole. Blaženi početnik šolskih bratov Jan. Bapt. de la Salle je bil prvi, ki je osnoval učiteljišče. Leta 1124. ni bilo po Franciji nobenega mesta, nobene večje naselbine, kjer bi ne bilo šole. L. 1378 je štel Pariz 41 učiteljev na župnijskih šolah, l. 1400 je imel Kolin 8, Breslava 18 šol. Na Češkem, piše Palacky, jih je bilo ob istem času samo v praški škofiji 640. *Vse te šole so se ustanovile brez države, vsdrževala jih je duhovščina preko tisoč let.*

In ta duhovščina ni bila prijazna šoli in vedi? Ne! Kajti bila je „klerikalna“ — in vse, kar je „klerikalno“, je nazadnjaško, mračnjaško . . .

Še par dejstev! — Red sv. Benedikta je ustanovil šole v vseh delih Evrope. Šole v Monte Casinu, Bobbi-ju, Clugny-ju, St. Gallen-u, Fuldi so bile benediktinske šole. Šola v St. Gallenu je bila vrelec omike za vso južno Nemčijo. Imela je zverinjake in botanične vrte za rastlinoslovje, v glasbi pa je bila skoro neprekosljiva. Sloveči na šolskem polju so bili št. gallenski menihi Notker Labeo, Ratbert, Notker Balbulus, i. t. d. — Jezuitje so zasnovali po svetu ogromno učilnic in vzgajališč. Izkazali so se tako izborne šolnike, da jih je celo Friderik, pruski kralj, naprosil za učitelje v svojih šolah in to tisti čas, ko so jih splošno preganjali. . . .

In kaj naj porečem o 14.000 šolskih bratih, ki žrtvujejo svoje življenje in imetje ljudski šoli? Kaj o cisterijancih, salezijancih, frančiškanih, dominikancih, uršulinkah, usmiljenih sestrah i. t. d., o vseh teh redovih katoliške cerkve, ki za božje plačilo posvečujejo vse svoje telesne in duševne moči pouku in odgoji mladine, ki zasajajo šolstvo navzlic neizrekljivim težavam po vseh delih sveta, ki zanašajo vsaj prva slova omike med najoddaljenejše divje narode? . . .

Vsi ti redovniki, kaj ne da — so tudi sovražniki kulturi, sovražniki šolstvu, sovražniki luči in napredku? Kako pak, *saj so* — „klerikalci!“ . . .

To je logika! To je tista brezstidna, na obe očesi slepa *liberalna* „logika“, ki se ne ozira na nikakoršno dejstvo, ki dovaja vedno le do tistih sklepov, katerih hoče — *liberalizem*. Klerikalci, duhovniki, redovniki, papež, cerkev — *morajo* biti šoli sovražni, ker liberalci, recimo tudi naši „jungovci“ — *tako hočejo* . . .

To je logika! . . .

T. Savinjska.

L I S T E K .

M o z a i k .

„ — — zabljeni grobovi,
kjer križ ne kamen ne stoji — — “
S. Gregorčič.

I.

Andrej Kančnik.

Na prostornem, toda zelo ubornem dobrepoljskem pokopališču počivajo telesni ostanki učitelja Andreja Kančnika.

V knjigi mrličev je zapisano, da je umrl vsled vodenice dne 24. sušca 1841., star 65 let.

Nihče ne vé, kje ravno leži zakopan. Od njegove smrti je že precej dolga doba. Tisoči Dobrepoljcev so bili prineseni za njim na božjo njivo. Stari grobovi so bili večkrat prekopani, leseni križi so pa strohneli ali

bili strti, in tako je zginil z lesenim spominkom — ako ga je imel — tudi spomin na mesto, kjer počiva jeden prvih dobrepoljskih učiteljev.

Mnogo jih je že učiteljevalo za njim v naši vasi, toda nikogar ni ohranilo ljudstvo v tako dobrem in hvaležnem spominu kakor rajnega Kančnika. Njegov spomin še živi v naši dolini, in oni redki starčki, ki so bili njegovi učenci, s ponosom in veseljem pripovedujejo o svojem ljubljenu učitelju.

Kančnik je bil za tisto dobo dober učitelj in poleg tega naroden pesnik. Poslednje mu je ohranilo ime in trajen spomin med narodom.

Natančnega življenjepisa ne morem podati, zakaj le skromne so beležke o njem, in stari dedje, katerih mladost je segala v Kančnikovo dobo, ne vedó povedati natančnejšega.

Andrej Kančnik je bil baje doma na Štajerskem. V Dobrepoljah je služboval dvakrat s presledkom 20tih let. Vsaj tako pové v pesmi „Vrnitev“:

Dvajset let je že minilo,
Kar sem v službi bil pri vas“ . . .

Prišel je bil v Dobrepolje iz Št. Jerneja. Tudi oženjen je bil dvakrat. Prvo ženo je po nesreči ustrelil, ko se je bil vrnil z lova. Ob svoji smrti je bil zapustil devet otrok. Opravljal je službo organista, učitelja in cerkvenika in dobival za to sledečo plačo: Vsak kmet mu je dal za bero dva bokala pšenice, dva bokala prosa, dva bokala ovsu in dva stara krajcarja. Poleg tega je imel užitek velikega vrta in še nekaj drugih majhnih dohodkov. Seveda je moral vzdrževati na svoje stroške cerkvenika. Za poučevanje v pisanju so morali donašati učenci mesečno jedno dvajsetico, toda niso bili primorani učiti se tega predmeta.

Stanoval je v hiši, ki je stala na mestu sedanje šole.

Moji viri pripovedujejo, da je bil Kančnik visoke rasti, suhega, podolgastega obraza in slabotnega života. Iz očij mu je sijala veselost in zadovoljnost. Na levici ni imel palca, ker si ga je bil odstrelil. Zato se je pod pesmi podpisoval: „Te pesmi zlagalec, ima na obeh rokah en palec.“ Oblečen je bil vedno dostojno v črno suktno, kakor so jih nosili takrat gosposki ljudje, na glavi pa po tedanji šegi trd klobuk, neke vrste „cilinder“. Na svoj stan je bil zelo ponosen. V družbi je bil ljubeznjiv in nad vse šaljiv. Zato so ga imeli kmetje radi med seboj, pa tudi gospoda ga je vabila med se.

S svojimi učenci je bil prijazen in potrpežljiv. Palice ni rabil. Učil jih je slovenskega branja in prostovoljce tudi pisanja. Vsa tedanja nemščina se je koncentrirala v stavku: „Bitte, hinaus“, med tem ko je njegov prednik Petelin mučil otroke z nemškim branjem in pisanjem. Tako je moja stara mati, ki je hodila v šolo k Petelinu, znala brati in pisati iz šole le nemški, slovenskega branja se je učila še-le pozneje.

Seveda v takratni šoli učitelj poleg svoje pomanjkljive strokovne izobrazbe, nepripravljenosti ljudstva za šolo in drugih ne baš veselih šolskih razmer ni mogel doseči kdové kakih sadov. Navadil je učence branja in računanja na pamet — zlasti naštevanko, pridnejše, ki so imeli razumnejše stariše, pa tudi pisanja. Višjega namena šole takrat niso poznali niti stariši niti učitelji.

Vendar je Andrej Kančnik zelo mnogo storil za probujo naroda tudi izven šole. On je vcepil ljudstvu veselje do slovenskega jezika in slovenske pesmi.

Brez vsakega dvoma je imel Kančnik lep pesniški dar, ki se pa ni mogel tako razviti, kakor bi se bil gotovo, ako bi bil imel dovolj šolske in književne izobrazbe. Vpričo pesniške nadarjenosti je zlagal različne popevke za razne prilike. Tako ženitovanjske pesmi, nagrobnice, koledniške, godovne i. t. d. Vselej jih je tudi pel. Ljudstvo je z velikim zanimanjem pre-

pisovalo Kančnikove pesmi in tako se je v naših krajih takrat, ko je bila še slovenska knjiga v slovenski koči zelo redka prikazen, širila slovenska pesem in budila ljubezen in spoštovanje do materinega jezika.

Še dandanes nahajamo tu in tam zvezke papirja, na katerih so zabeležene Kančnikove pesmi, ki jih je prepisovalo ljudstvo za svojo rabo in pelo.

Morda se zdi komu čudno, da ni prišel Kančnik takrat v dotiko z drugimi slovenskimi pesniki, ki bi bili brez dvojbe ugodno vplivali na njegov pesniški razvoj. Ako pa pomislimo, v kakšnih razmerah je živel, namreč daleč od mesta, v slabem gmotnem stanju, in da je bil poleg tega še zelo skromen, zdi se nam ta prikazen lahko umljiva.

Takrat se v širji javnosti o Kančniku morda ni nič vedelo. Šele Levstik, ki je gotovo večkrat kaj izvedel o njem, priobčil je v „Vrtcu“ l. 1882. na str. 175. staro pesem Kančnikovo „Kako na Krki zvoni“, in je pripisal to-le: „Ta pesem je skovana ino v dežel dana od enega pesmij-skladalca, ki né imel levega palca, tako se je časi v šali podpisal pokojni Kančnik. — Kančnik je bil učitelj na Dolenjskem, ter ako se ne motim, najprvo v Velikih Laščah, mej Trjakom in Ribnico, potem na Krki ter poslednjič v Dobropoljah mej Krko in Velikimi Laščami. V Dobropoljah je umrl nekako 1841. ali 1842. leta i. t. d.“

V opisu „Kočevskega okrajnega glavarstva“ se ga spominjata na str. 31. tudi Št. Tomšič in Fr. Ivanec, pišoča: „Za njim (Andrej Petelin-om) je prišel (v Dobropolje) l. 1821. s Krke učitelj Kančnik, ki je še sedaj dobro znan po Kranjskem po mnogih od njega zloženih pesmih in napevih različne vsebine in različne vrednosti. Umrl je l. 1841.“

Drugih beležk o Kančniku nisem našel. Pripovedujejo pa, da so takrat, ko so podirali staro šolo v Dobropoljah, uničili mnogo popisane popirja. Gotovo je, da se je takrat uničilo tudi mnogo Kančnikovega blaga.

Nimam namena presojeti vrednosti njegovih pesem, temveč hotel sem podati tovarišem le nekaj črtic iz njegovega življenja, da spoznamo značaj in zmožnosti človeka in učitelja, ki je z vnemo deloval za probujanje naroda v težavnejših razmerah kakor mi.

Podgoričan.

D o p i s i.

Od gorenjske strani. (Opomba gledé novega denarja.) Precej časa je že minilo, odkar so nam nakovali novi denar, pa posluževali smo se ga do najnovejšega časa pri prodaji, kupovanju in plačevanju le kot denarja stare veljave in vrednosti. Vinarjev (helerjev) so se ljudje nekako branili, ali pa so jih vsaj neradi sprejemali. Pri nas je bilo v obče tako. Denar za dva vinarja je bil krajcar (ali sold), oni za deset vinarjev „grosč“, za dvajset vinarjev pa desetica. A novo leto je kar hipoma vse preustvarilo: davkarije, pošte, loterijo; sploh vse občevanje z denarjem se je pričelo odločno po novem. No, bodi

prav tako, ker se je moralo enkrat izvršiti. Toda, zdaj vprašam: novi denar imamo in ga moramo vporabljevati — kateri pa so za nas Slovence pravi tehnični izrazi zanj? Ali je za najmanjši denar prikladen izraz „vinar“? Saj je to nemška beseda „Wiener“. Heler našemu govoru tudi ne ugaja, ker je isto, kakor nemški „Heller: Morebiti bi bil hrv. izraz „novčič“ za to bolj prikladen. — Kaj pa denar za dva vinarja, ali mu ostane morebiti izraz „krajcar?“ Nekdaj smo imeli četrtake, in naše šaljivo občinstvo jih je različno imenovalo. Enim so bili „firarji“, enim „konji“, enim „biki“ i. t. d. Ali naj bi

se morda reklo „dvojak?“ Enako vprašanje imamo pri denarju po deset in dvajset vinarjev. Ali naj jih imenujemo „desetica“ ali „dvajsetica“, ali „mali“ in „veliki belič“, ali kako drugače? Obče razvidno je, da zlasti pri šolskem pouku potrebujemo za vse slovenske dežele enakih tehničnih izrazov; iz šole pa naj

ti izrazi najdejo pot med narod. Gotovo bo gg. učiteljem sploh vstreženo, ako se nam v tem oziru nasvetuje kaj dobrega. Zato bi želel, da se o tem izrečejo še drugi tovariši; kajti gré se za potrebno stvar. —

Vdrugič vprašam morebiti zopet za kaj drugega. Z Bogom! I. L.

Slovstvo.

Slovenka. Glasilo slovenskega ženstva. Urejuje Ivanka Anžič Letnik IV. Zv. I. V Trstu 1900. Izdaje in tiska tiskarna „Edinost“.

„Prosimo vse one, ki hočejo soditi o „Slovenki“, naj storé to na podlagi lastnega opazovanja in lastnega prepričanja.“ Tako piše uredništvo na zadnji strani te prve številke „Pro domo“. Dobro. Prebrali smo na lastne oči ves zvezek: bodi nam torej zdaj dovoljeno soditi po lastnem prepričanju!

„Program „Slovenke“ je: vzgoja slovenskega, oziroma jugoslovanskega ženstva. Vzgoja namreč, kakeršno zahteva resno, delavno življenje, življenje, ki ni omejeno na pojedine osebe ali rodbine, marveč, ki se koristno in plodonosno izliva v vseobče življenje.“ Tako uredništvo ravnotam. Naše trdno prepričanje pa je, da se s takimi listi kot je „Slovenka“ pošteno ženstvo *slabo vzgaja za resno življenjsko nalogo!* Prosimo, kateri sestavek v tem zvezku pa ima vendar tudi le količkaj pravega vzgojnega duha v sebi? Ali morda Zofke Kvedrove „Studentke“, ki oponašajo izprijeno moško dijaštvo po velikih mestih? — Ali Ivankin „Prepozno“, v katerem se razkriva *ljubesen, ki ne pozna ne čednosti, ne greha, ki jej ni pogoj prvo in ne zapreka drugo*... , v katerem strastno razgretemu dekletu „ves svet in morala in javno mnenje in zasmeh in sramota“ — vse to ni nič? Ali iste Zofke Kvedrove modrovanje „O tem in onem“, kjer je emancipiranki „liberalec, socialist, demokrat, anarhist“, sploh vsak možki dober, če le sicer „zasluži njene simpatije in prijateljstvo“? ... In da navedemo najhujše nazadnje — kakšen je članek „Svobodna ljubezen in zakon?“ To je gnjusno, tega ni pisala ženska roka. Tu se s frivolno predrznostjo tepta v blato zakramentalni značaj

ter tudi že po sami naravi velevana nerazrušljivost zakona. Zahteva se „svobodna ločitev“ kot pogoj ženske zakonske sreče, „kajti naravnost kruto je vezati siloma dva človeka, ki si v vsem do cela nasprotujeta“ ... Glasove o taki „svobodni ljubezni“ poznamo. To so cinični glasovi *socialnodemokratske* sirene, vabeče v pogubo, v moralno propast!

In takim glasovom naj verjame naše pošteno slovensko ženstvo? Verjame naj, da se s takimi frivolnostmi vzgaja za resno življenje ali pa da se na tak način rešuje „žensko vprašanje?“ Pojdite, pojdite! Naše trdno prepričanje, s katerim sodimo „Slovenko“, je to: Naj natrese gospod E. Gangl med tako čtivo še toliko svojih, tudi ne preveč dišečih „rož“ — na vse te „cvetove“ skupaj se bode vjela k večjemu tu pa tam kaka nervozna Zofka ali Marica. Zdrave, razsodne naše žene in dekleta pa se bodo s studom obračale v stran pred Etbin Kristanovim *socialnodemokratskim duhom!* ... —ab—

Kranjska dežela. Spisal Josip Ciperle. V Ljubljani 1899. Založil pisatelj. Natisnila R. Miličeva tiskarna. Str. 94. Cena 1 K 60 h. — G. pisatelj nam poda najprej kratek zgodovinski opis kranjske dežele, označi njeno lego in zanimivo opisuje tla naše domovine, njene vode in podnebje. Nato sledé prav pregledno sestavljeni statistički podatki o površini in prebivalcih, upravi, cerkvi, šolstvu, kmetijstvu, rudarstvu, obrtnosti, občilih itd. Več kot polovico knjige (od str. 35—94) pa je odločil g. Ciperle krajepisnemu oddelku. Tukaj bremo pred vsem opis Ljubljane, potem pa se nam gospod pisatelj ponudi za kažipota, nas spremlja po štiriindvajsetih kranjskih cestah ter nam v kratkih besedah pové zgodovinske, kulturne, obrtne in prometne znamenitosti o

mestih, trgih in vaseh ob dotičnih progah. Ta del bo v resnici zanimal turista, prirodoslovca, starinoslovca in sploh prijatelje naše lepe domovine. Iz navedene vsebine je razvidno, da nam bo knjiga prav dobro služila pri poučevanju domovinoznanstva. Obžalujemo le, da je zgodovinski del premalo kritičen. Razne podmene ali celo izmišljotine pisateljev nam g. Ciperle tuintam pripoveduje kot zgodovinske dogodke. Prav določno vé povedati, kje so stali razni paganski tempeljni; loško pogorje mu je v kulturnem oziru veleznamenito (str. 44), ker sta érez te gore prišla sv. Mohor in Fortunat (na str. 5. piše: sveti Mohor in Felicijan) oznanjevat krščansko vero. Pjesnik Prešeren je pisatelju porok, da so bili

v bohinjki dolini zadnji, a tudi najhujši boji med kristjani in pagani, in da je bil vodja paganov potem krščen pri izvirku Savice itd. — V predgovoru obeta g. pisatelj, da bode o kranjski deželi pozneje spisal obširnejšo knjigo. Gledé zgodovinskega dela se bode pač moral posvetovati s kakim priznanim zgodovinarjem. Sicer pa povdarjamo, da je radi nedostatnosti virov težko pisati našo zgodovino, in da je toliko večje hvale vredno prizadevanje pisateljev, ki v tem oziru množé našo književnost. G. Ciperle je svoje delo „Kranjska dežela“ tudi sam založil in zato je kupimo zase in za šolarske knjižnice, da pisatelj ne bo imel gmotne škode. S.

Šolske vesti.

Izpremembe pri učiteljstvu na Štajerskem. Nameščeni so kot nadučitelji gg.: Fran Brinar, šolski vodja v Črešnjevcu, za Zibiko pri Šmarju, Josip Košenina, šolski vodja v Liboju pri Celju na isti šoli. Učitelji voditelji so postali gg.: Pertl Kvirin, učitelj v Slivnici pri Celju, na ednorazrednici v Žusmu, in Ivan Burdian, učitelj v Pliskovici na Primorskem, na ednorazrednici v Šmihelu pri Mozirju. G. Karol Zupančič, nadučitelj v Frankolovem, je dobil učiteljsko službo na okoliški deški šoli v Ptujju. Stalna učiteljica gospa Amalija Gradišnik je zaradi bolehnosti stopila v pokoj. Učiteljicam ženskih ročnih del sta imenovani: gospa Matilda Wudler v Ljubnem za šole v Rečici in na Gorici ter Julijana Stupan za Št. Jur na Taboru s podružnico na Ostrvici.

V okrajni šolski svet na Vranskem je izvoljen kot zastopnik učiteljstva gomiški nadučitelj g. Ivan Zotter.

Nova šola. Letošnjo pomlad se bode pričela graditi v Ljubljani nova dekliska osemrazrednica. Priredilo se bode v novem poslopju tudi stanovanje za nadučiteljico.

Razpisane učiteljske službe. Na Kranjskem. — Na enorazrednici na Dobravi pri Kropi je razpisana služba učitelja voditelja v stalno nameščenje. Prošnje do 10. marca na c. kr. okrajni šolski svet v Radolici.

Na Štajerskem. Na dvorazrednici v Globokem je razpisano učiteljsko mesto z dohodki II. plačilnega razreda. Prošnje do 10. marca na krajni šolski svet v Globokem. — V Stranica h (okraj Konjice) služba nadučitelja v stalno nameščenje. Prošnje do 15. sušca na krajni šolski svet v Stranica h. — Dve službi pomožnih učiteljev za celjski, vranski, šmarijski, gornjegrajski in laški šoski okraj s sistemizovanimi prejemki II. razreda. Prošnje do 15. marca na okr. š. svet za celjsko okolico.

Na Goriškem. V šolskem okraju goriške okolice se razpisuje v stalno nameščenje po eno mesto učitelja III. plačilne vrste na ljudskih šolah v Renčah, Rihembergu in Podgori. S temi službami spojeni prejemki so ustanovljeni v deželnem zakonu z dné 15. vinotoka 1896.

V šolskem okraju sežanskem v stalno nameščenje sledeča mesta: 1. Služba učitelja voditelja III. plačilne vrste na jednorazrednicah v Dutovljah, Kobljeglavi in v Temnici. — 2. Služba učitelja III. plačilne vrste na dvorazrednici v Povirju. 3. Služba učiteljice III. plačilne vrste na štirirazrednici v Sežani. — S temi službami spojeni prejemki so ustanovljeni v deželnem zakonu z dne 15. oktobra 1896, št. 30. — Prosilci naj vložé svoje pravilno opremljene prošnje v teku šestih tednov pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Stroški za šolstvo na Štajerskem. Deželni šolski proračun na Štajerskem za leto 1900. znaša 4,449.000 kron.

V šolski odsek strokovnih šol za umetno vezenje in obdelovanje lesa v Ljubljani so od naučnega ministerstva za tri leta imenovani gg.: gen. vikarij J. Flis, trgovca Simon Benedikt in A. Persche,

profesor Ivan Gnjezda, deželni poslanec Jos. Lenarčič in tovarnar G. Tönnies.

Zanimiva brošura za učitelje. V Schwentnerjevi založbi v Ljubljani je ravnokar izšla brošura: „Personalstatus der mit 1. Jänner 1900 an den öffentlichen allgemeinen Volksschulen in Krain definitiv angestellten Lehrpersonen“. Cena 80 h, po pošti 90 h. Na naročila brez dotične svote se založnik ne bode oziral. Stalež, ki obsega 39 strani, objavlja vse stalno nameščene učitelje, razdeljene po plačilnih razredih, čas definitivnega nameščenja, kraj službovanja in službe, ki jih kot učitelj kdo opravlja.

Nova grobova. V Trebnjem je umrl g. nadučitelj Alojzij Jerše dne 24. februarja za srčno kapjo; v Gradcu gospod Jak. Praedika, bivši profesor na ljubljanskem učiteljišču, R. I. P.

Drobtine.

† **Dr. Anton Jarc.** Dne 13. februarja je umrl v Ljubljani mil. g. prošt Dr. Anton Jarc, deželni šolski nadzornik v pokoju. — Rodil se je leta 1813. v Ajdovcu na Dolenjskem. Po odlično dovršenih srednjih šolah in bogoslovskih naukah se je posvetil profesorskemu stanu. Nekaj let je bil učitelj in začasni vodja na ljubljanski gimnaziji. Začetkom petdesetih let so ga pozvali na Hrvaško kot nadzornika za srednje šole. Po daljšem službovanju se je vrnil v Ljubljano in bil imenovan deželnim šolskim nadzornikom. Ko so okoli leta sedemdesetega stopile v veljavo nove šolske postave, je stopil v pokoj. Sedaj je blagi pokojnik vse svoje delovanje posvetil raznim društvom in dobrodelnim zavodom. Bil je načelnik Vincencijeve družbe, Marijanišča, predsednik katoliške družbe, učiteljskega

vdovskega društva itd. Po svojem značaju je bil ljudomil, prijazen in zelo skromen. Slovesni pogreb, ki se je vršil 15. februarja, je pričal, kako priljubljen in spoštovan je bil velezaslužni pokojnik v vseh krogih. Zastopana so bila društva: Slovenska Matica, Katoliška družba z zastavo, Katol. društvo rokodelskih pomočnikov, šolski zavodi, profesorji, učiteljstvo, dobrodelni zavodi itd. — Blagemu duhovniku in učitelju svetila večna luč!

Osodepolna šolska slavnost se je vršila nedavno v ameriški državi Guatemala. Prisostvoval ji je tudi predsednik republike Cabrera. Iz nepojasnenega vzroka je nastal velik nemir. Predsednik je menil, da se gré za napad na njegovo osebo in zapové vajakom streljati. V par trenutkih je ležalo nad tri sto otrok v krvi na tleh.

Okrajni šolski svet v Velikovcu je sklenil, da bodi kvalifikacija učiteljev javna in da smé vsak učitelj pogledati poročila o nadzorovanju.

Slovenska šola na Muti se bode o Veliki noči otvorila. Obmejnim Slovencem bode ta šola močna opora zoper nemški naval.

Istrski deželni zbor se bode v letošnjem zasedanju bavil s povišanjem učiteljskih plač. O vspehih bodemo svoj čas poročali.

Razpis častne nagrade. Učiteljsko društvo za ptujski okraj je razpisalo nagrado v znesku 260 K za najboljši spis „Slomšek kot pedagog“. Spisi, ki morajo biti strogo znanstveni, naj se pošljejo do 15. julija predsedništvu omenjenega društva. Naj bi pač ne ostalo pri teoretiških razpravah, temuč naj tudi Slomškov duh prešine naše učiteljstvo! Potem se „jungovstvo“ in liberalstvo ne bodeta med njim razširjala.

Spomenica proti hrvatski pripravnici v Pazinu. Italijansko-politično društvo za Istro je odposlalo dne 3. t. m. spomenico ministerstvu za uk in bogočastje proti otvoritvi hrvatske pripravnice v Pazinu.

Konjiško učiteljsko društvo zboruje v četrtek, dne 1. marca t. l., ob 1/2 11. uri dopoldne v šoli konjiške okolice. Razun običajnih točk je na programu prost razgovor o vprašanju: „Kaj ovira napredek šolstva v našem okraju?“

Razburjenje med štajerskimi Nemci. Na Štajerskem je pretečeni teden hudo vrelo. Nemški listi so bruhali strastne članke, posvetovanja so se vršila, resolucije sklepale in deputacije se odpravljale na Dunaj. Kaj je bilo vzrok temu razburjenju? Prišla je vest, da hoče vlada nastaviti še enega deželnega šolskega nadzornika za Spodnji Štajer. Bilo bi tudi zelo potrebno. Kajti sedaj spadajo vse ljudske in meščanske šole, otroški vrtci,

ženske in moške pripravnice in vse ljudskim šolam pripadajoče strokovne šole po vsem Štajerskem v področje enega deželnega šolskega nadzornika. Število šol in šolskih razredov se je v teku let tako pomnožilo, da je enemu nadzorniku popolnoma nemogoče pri svojih poročilih in predlogih v deželnem šolskem svetu opirati se na lastna opazovanja in preiskovanja. Zato je imel že doslej v notranji službi nekega pomočnika. Ako bi torej vlada imenovala še družega deželnega šolskega nadzornika, storila bi to, kar je v korist šolstva že zdavnaj potrebno. Toda Nemcem se je zdelo, da bi Slovenci imeli preveč ugodnosti, ako dobé svojega šolskega nadzornika; šli so na Dunaj protestovat. Naučni minister Hartel se je deputaciji izrazil, da nima namena nastaviti novega nadzornika. Morda se je vlada le vdala pritisku nasprotnikov?

Kratkovidnost med otroci. Zdravnik dr. Cohn v Breslavi je že pred 33 leti s pomočjo učiteljev in učiteljic preiskoval dolgost vida pri učencih in učenkah ondotnih ljudskih in srednjih šol. Isto preiskovanje je lani zopet ponovil. Na temelju teh opazovanj je dokazal: da vid divjakov ni boljši, kakor oni breslavskih otrok, da se je število otrok, bolnih na očeh v 33. letih zmanjšalo, da ima 10% otrok kratek pogled, da nosi le 1'5% vseh učencev očala in jih je bilo le 1'1% bolnih na očeh. Preiskovanih je bilo 500.000 učencev in učenk.

Proti kadenju mladine! Norveška vlada je strogo prepovedala prodajati tobak osebam, ki še niso izpolnile šestnajstega leta. Ako hočejo dečki ali deklice kupovati tobak za odrasčene ljudi, morajo pokazati posebno pooblastilo. Stariši so kaznovani z denarno globo, ako dopuščajo svojim otrokom kadenje, javni stražniki pa morajo mladim kadivcem zapleniti tobačno zalogo, ako jih zasačijo.

— V švicarskem kantonu Wabis je prepovedano kadenje vsem osebam, ki še niso stare 20 let. — Posnemanja vredno!

Bulgarska vlada bode predložila v bodočem zasedanju sobranja nov načrt šolskega zakona, ki ima namen povzdigniti ondi zelo zanemarjeno šolstvo. Vladni načrt bode skoro gotovo sprejet.

Ženske na moških vseučiliščih. Na Nemškem imajo sedaj 664 vseučilišnih dijačk. Univerzo v Berlinu jih pohaja 406, v Breslavi 47, v Bonu 44, v Göttingenu 37, v Halli 30, Kölnu 34, Marburgu 8. Kot profesorice jih je nastavljenih 61.

Nižjeavstrijsko deželno učiteljsko društvo pod predsedništvom znanega Ed. Jordana, učitelja mestnega pedagogija, postaja od dne do dne bolj socialnodemokratsko. Zadnji čas je celo goreči socialnodemokratiški učitelj Täubler dobil častno mesto v društvu. Ker pa večina učiteljev ne prisega na rdeči prapor, zato jih je prav mnogo naznanilo svoj izstop iz društva. V takih razmerah bi moral predsednik odložiti svoje častno mesto, toda on tega ni storil, ampak je celo izjavil v „Oesterreichische Schulzeitung“: „Wenn im Landeslehrerverein nur hundert Männer bleiben, so werden dies Ehrenmänner sein!“ Torej, kdor ne drvi za Jordanom in socialnim demokratom Täublerjem čez drn in strn, pa ni poštenjak! Tako znajo terorizirati liberalni učitelji!

Volk v šoli. Na zidu stolne cerkve v Friburgu v Brisgoviji je naslikan menih, kako poučuje volka. Blizu te slike je

vpriporjena ovca, katero volk po strani gleda, kar kaže neprestano raztresenost. Naposled se volk ne more več vzdržati: skoči proti ovci, da bi jo raztrgal, ali zato dobi od učitelja pošteno po grbi. — Volka so imeli naslikanega tudi v šoli cistercijanskega samostana sv. Urbana v lucernškem kantonu v Švici. Pomenja pa nepazljivega, raztresenega in hudobnega učenca. „Volk v šoli“ je prišel v pregovor. Nepazljiv učenec navadno ne vé, o čem se obravnava, ampak vedno misli na igrače, tovariše, kakor volk vedno misli na „ovco“.

Šolstvo v Belgiji. Belgija se imenuje često Eldorado klerikalcev. Tam je bilo sezidanih s pomočjo državnih prispevkov v letih 1896, 1897 in 1898 1168 novih šolskih poslopij; država je plačala za te stavbe 2.200.000 frankov. Za leto 1899 se je zopet dovolilo 9.000.000 frankov za stavbe novih šol. Nadalje se je od l. 1895. na novo ustanovilo 227 otroških zavetišč, 1124 elementarnih razredov in 323 večernih šol, h katerim se pridruži od leta 1899. še nadaljnih 118 otroških zavetišč, 318 elementarnih razredov in 48 večjih šol. — V Belgiji je povprek 1.053.000 otrok v starosti od 6—14 let, 930.304 otrok obiskuje šole. Znamenito je tudi, da v Belgiji ni prisilne šolske dolžnosti.

V Avstraliji imajo protestantje svoje otroke največ v državnih šolah, katoliške šole so pa večinoma pod vodstvom redovnikov. Obiskuje jih 600.000 katoliških otrok.

„Slovenski učitelj“ izhaja dvakrat na mesec (1. in 15.).

Cena mu je na leto 5 K, na pol leta 2 K 50 h.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.
Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega učitelja“ v Ljubljani.